

УДК 378.14:33:001.891

Н. О. Бикадорова

**ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЛЕКСУ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ
З ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ
ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У НАВЧАЛЬНО-
ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВНЗ**

Передумови розвитку вищої освіти в Україні пов'язані із необхідністю переходу до нових засад формування та розвитку економічних знань, які базуються на історико-культурних і духовно-моральних традиціях українського народу, орієнтовані на поглиблений аналіз економічних процесів, що сприяють формуванню основ соціально орієнтованої економіки; формуванням сучасних економічних поглядів у майбутніх фахівців, що сприятиме розвитку гуманізації та соціалізації суспільних процесів, національній самоідентифікації, спрямуванню економічної діяльності на підвищення рівня життя і добробуту українського народу; інтеграцією процесів навчання і виховання як складових освіти, що створюють духовно-моральні засади для формування сучасного світогляду фахівців гуманітарного спрямування [1; 2; 3; 4].

У документах, в яких відображено основні напрямки реформування системи вищої освіти в Україні, наголошується, що однією з головних парадигм вищої освіти є розуміння того, що розвиток економічної сфери суспільства значною мірою зумовлений характером життєдіяльності людини, її світоглядом, соціально відповідальною поведінкою. Професійна підготовка сучасних фахівців гуманітарного профілю мусить передбачати розуміння ними закономірностей формування та розвитку відтворювальних процесів на макро- та мікрорівнях, у взаємозв'язку з розвитком політичних, культурних та інших суспільних процесів [5; 6; 7].

Не зважаючи на зростаючу роль економічного знання у житті суспільства в цілому та у подальшій професійній діяльності майбутніх фахівців зокрема, проблема формування економічної компетентності у студентів гуманітарних спеціальностей залишається на сьогоднішній день переважно поза увагою науковців, як у плані її теоретичного обґрунтування, так і у плані розробок її практичного вирішення у навчально-виховному процесі ВНЗ.

Мета статті – визначити шляхи реалізації розробленого нами комплексу виховних заходів з формування економічної свідомості студентів гуманітарних спеціальностей у навчально-виховному процесі ВНЗ.

Проблема виховання майбутніх фахівців із вищою освітою на сьогоднішній день набуває особливої актуальності. Метою суспільства стає вдосконалення особистості, на що акцентовано увагу в державних нормативних документах та актах. Зокрема, Закон України «Про вищу освіту» передбачає створення таких умов навчання та виховання, які б

забезпечували «можливість інтелектуального, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку особи, що сприяє формуванню знаючої, вмілої та вихованої особистості» [8].

Досягнення мети виховання можливе лише за умови комплексного підходу і залучення до цієї роботи всього професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, адміністрації, органів студентського самоврядування та громадських об'єднань студентської молоді.

Як підкреслюють сучасні вітчизняні й зарубіжні фахівці з педагогіки вищої школи (В. Гриньова, В. Євдокимов, В. Карпов, А. Реан, А. Троцько, В. Щеголев, В. Щедрін, В. Якунін та ін.), процес виховання у сучасному ВНЗ являє собою взаємопов'язану й взаємозумовлену діяльність викладачів і студентів, спрямовану на становлення майбутнього фахівця як всебічно розвиненої особистості, здатної до повноцінної самореалізації у професійній галузі й особистісному житті. Такий підхід до виховного процесу передбачає, що взаємодія вихователів і вихованців має розбудовуватися на засадах суб'єктних відносин, де кожний учасник має свободу вибору в своїх діях і здатний брати на себе відповідальність за цей вибір і його наслідки для оточуючих людей. Однак, як свідчить практика, в багатьох вітчизняних ВНЗ значущість виховної роботи або недооцінюється, або, навпаки, проведення виховних заходів відбувається за аналогією зі шкільними закладами й занадто регламентується з боку кураторів і проректорів з виховної роботи [9; 10; 11].

На основі аналізу психолого-педагогічної та науково-методичної літератури з теми дослідження, враховуючи існуючий практичний досвід ВНЗ України з організації виховної роботи студентів та власний педагогічний досвід у якості викладача ВНЗ та куратора академічних груп, нами було розроблено план виховної роботи з формування економічної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей у навчально-виховному процесі ВНЗ на весь період їх навчання у закладі освіти із використання різноманітних форм організації цієї роботи, до яких увійшли такі:

- аукціони;
- бесіди, диспути, дискусії на економічні теми: «Економіка родини», «Економіка університету», «Економіка найближчого оточення»;
- вікторини, семінари на економічну тематику;
- зустрічі з керівниками підприємств і господарств, з передовиками виробництва, з фахівцями народного господарства з метою ознайомлення студентів з режимом економії на підприємствах, з роботою підприємств у сучасних умовах господарювання;
- вечора питань і відповідей; конференції на теми: «Природні багатства нашої Родини»; «Економіка нашого району, міста, області»;
- ділові й рольові ігри на економічну тематику, круглі столи, «мозковий штурм»;

- науково-дослідна робота з проблем економіки;
- гуртки економічних знань;
- конкурси на економічну тематику;
- виховні години «Основи економіки», «Основи бізнесу», «Історія вітчизняного підприємництва», «Курс починаючого інвестора», «Цінні папери», «Основи оподаткування», «Економетрика», «Основи споживчих знань», «Планування кар'єри», «Основи менеджменту», «Основи маркетингу», «Бухгалтерський облік», «Фінансовий аналіз», «Вивчення основних понять і термінів ринкової економіки»;
- науково-практичні й теоретичні конференції на тему «Мій дім», «Праця й професія», «Закони й міністри», «Відкриваємо музичний магазин», «Як працює банк», «Моя праця вливається в працю моєї країни», «Ощадливість», «Лицарі копійки у класичній літературі»;
- оформлення стендів «Економічний вісник» у гуртожитку;
- виробничі екскурсії;
- самостійна робота студентів з виконання індивідуальних економічних проектів, розв'язку економічних завдань та ін.
- тренінги з питань економіки;
- тематичні економічні тижні;
- тематичні виставки науково-популярних книг з економіки й економічного виховання;
- фестивалі;
- участь студентів у різних формах самоврядування;
- економічне краєзнавство й дослідна робота студентів;
- ярмарки.

Необхідно підкреслити, що визначені форми організації виховної роботи зі студентами гуманітарних спеціальностей із формування їх економічної компетентності охоплювали не лише їх позааудиторну діяльність, а й широко використовувались нами у процесі організації їх навчальної, науково-дослідної та самостійної роботи.

В рамках тематичного тижня «Економіка» для студентів гуманітарних спеціальностей ВНЗ ми готували та проводили тематичні виховні години, конкурси стінгазет, плакатів на економічну тематику, виставки творчих та дослідницьких робіт студентів.

Також нами було проведено конкурс на кращу команду-знавця економічних дисциплін. Конкурс складався з шести турів. Кожна команда у турі «Візитка» представила свою назву, девіз та емблему. В цікавій гумористичній формі, демонструючи свої акторські здібності, студенти презентували бачення своєї майбутньої професії у сучасних соціально-економічних умовах. В інтелектуальному двобої «Биті професіонали» команди блискуче давали відповіді на фахові та економічні запитання. В конкурсі «Слідство ведуть знавці» студенти швидко підібрали до визначень виробничо-економічних показників відповідні їм терміни. Капітани команд в турі «Лото-сюрприз» давали

правильні відповіді і на професійні питання, і на запитання загальної ерудиції. Добре справилися команди із домашнім завданням «Економічний ералаш», в якому необхідно було проілюструвати цікавими гумористичними зображеннями запропоновані тези з економічного і соціального життя України. У перервах між конкурсами глядачі та вболівальники насолоджувалися співом та грою на музичних інструментах студентів Інституту культури та мистецтв.

Навчально-виховні заходи, що відбулися в рамках проведення тематичного тижня «Економіка» для студентів гуманітарних спеціальностей ВНЗ, сприяли урізноманітненню та збагаченню форм і методів організації навчально-виховного процесу з формування їх економічної компетентності.

У якості прикладу виховного заходу з формування економічної свідомості студентів гуманітарних спеціальностей наводимо науково-практичну конференцію, яку було підготовлено та проведено силами студентів старших курсів. Темою конференції було обрано «Питання економіки та фінансів у сучасному світі». Студенти під керівництвом своїх викладачів готували доповіді та презентували їх перед своїми колегами з подальшим обговоренням. Зокрема, було підготовлено наукові повідомлення з таких тем: «Проблеми податкового компромісу», «Прямі іноземні інвестиції у сільське господарство України», «Проблеми та перспективи розвитку ринку фінансів в Україні», «Організаційні зміни як спосіб виживання в умовах економічної кризи», «Формування людського капіталу на сучасному етапі суспільного розвитку», «Антикризове управління персоналом», «Ефективність управління кадровим забезпеченням закладів культури», «Індикатори фінансової безпеки», «Проблеми оподаткування перекладачів-фрілансерів та репетиторів» тощо.

Готуючись до участі у конференції, студенти гуманітарних спеціальностей працювали у наукових бібліотеках, здійснювали пошук необхідної інформації в електронних пошукових системах, робили презентаційний супровід своїх наукових доповідей: таблиці, діаграми, схеми, графіки тощо.

Організована у такий спосіб виховна робота з формування економічної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей сприяла розвитку особистісних якостей та лідерських здібностей студентів, які забезпечують успішність виконання професійної діяльності у процесі вирішення економічних завдань, формуванню позитивного ставлення до майбутньої професійної діяльності, розвитку базових економічних вмінь і навичок студентів та накопиченню достатнього досвіду економічної діяльності у навчально-виховному процесі ВНЗ.

Перспективи подальших наукових розвідок в рамках досліджуваної теми ми бачимо у розробці комплексу педагогічних умов, які сприятимуть ефективному формуванню економічної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей у навчально-виховному процесі ВНЗ.

Список використаної літератури

- 1. Вища педагогічна освіта і наука України : історія, сьогодення та перспективи розвитку : монографія / АПН України, Асоц. ректорів пед. ун-тів Європи, Ін-т вищої освіти // редкол. : Р. М. Постолюкський, Т. І. Поніманська, І. Д. Пасічник / за заг. ред. Р. М. Постолюкського. – К. : Знання України, 2010. – 383 с.**
- 2. Драч І.** Модернізація вищої освіти : методологічні можливості основних парадигм / І. Драч // Імідж сучасного педагога. – 2014. – № 5. – С. 3 – 6.
- 3. Ковальчук В.** Педагогічні умови модернізації фахової підготовки сучасного вчителя / В. Ковальчук // Початкова школа. – 2014. – № 10. – С. 30 – 33.
- 4. Бобало Ю.** Запровадження та використання болонських інструментів прозорості в європейському просторі вищої освіти / Ю. Бобало, В. Павлиш, А. Загородній, І. Бабин // Вища школа. – 2014. – № 1. – С. 19 – 31.
- 5. Єфремов В.** Оптимізація ВНЗ в Україні як необхідна умова підвищення їх конкурентоспроможності / В. Єфремов // Вища школа. – 2014. – № 3-4. – С. 73 – 83.
- 6. Зелюк В. В.** Ціннісні орієнтири та вектори трансформації післядипломної педагогічної освіти в Україні / В. В. Зелюк // Імідж сучасного педагога. – 2014. – № 8. – С. 3 – 5.
- 7. Корсак К.** Основи національної ідеї у контексті розвитку вищої освіти України / К. Корсак // Вища освіта України. – 2014. – № 4. – С. 10 – 15.
- 8. Закон України „Про вищу освіту”** : офіційний текст від 17 січня 2002 р. № 2984-III // Офіційний вісник України. – 2002. – № 8. – С. 1 – 43.
- 9. Ніколаєнко С. М.** Вища освіта – джерело соціально-економічного і культурного розвитку суспільства / С. М. Ніколаєнко. – К. : Знання, 2005. – 319 с.
- 10. Слєпкань З. І.** Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посіб. / З. І. Слєпкань. – К. : Вища шк., 2005. – 239 с.
- 11. Шелюк Л.** Якість освіти як пріоритет її розвитку в Україні / Л. Шелюк // Вища освіта України. – 2014. – № 1. – С. 72 – 78.

Бикадорова Н. О. Шляхи реалізації комплексу виховних заходів з формування економічної свідомості студентів гуманітарних спеціальностей у навчально-виховному процесі ВНЗ

У статті проаналізовано шляхи реалізації розробленого автором комплексу виховних заходів з формування економічної свідомості студентів гуманітарних спеціальностей у навчально-виховному процесі ВНЗ. До ефективних організаційних форм виховної роботи зі студентами гуманітарних спеціальностей у процесі формування їх економічної свідомості віднесено аукціони, бесіди, диспути, дискусії на економічні теми, вікторини, ділові й рольові ігри на економічну тематику, круглі столи, метод «мозкового штурму», конкурси на економічну тематику, виховні години, тренінги з питань економіки, проведення тематичних економічних тижнів, організація тематичних виставок науково-популярних книг з економіки й економічного виховання, самостійна й науково-дослідна робота студентів.

Ключові слова: економічна свідомість, студенти гуманітарних спеціальностей, комплекс виховних заходів, навчально-виховний процес ВНЗ.

Быкадорова Н. А. Пути реализации комплекса воспитательных мероприятий по формированию экономического сознания студентов гуманитарных специальностей в учебно-воспитательном процессе вуза

В статье проанализированы пути реализации разработанного автором комплекса воспитательных мероприятий по формированию экономического сознания студентов гуманитарных специальностей в учебно-воспитательном процессе вуза. К эффективным организационным формам воспитательной работы со студентами гуманитарных специальностей в процессе формирования их экономического сознания отнесены аукционы, беседы, диспуты, дискуссии на экономические темы, викторины, деловые и ролевые игры на экономическую тематику, круглые столы, метод «мозгового штурма», конкурсы на экономическую тематику, воспитательные часы, тренинги по вопросам экономики, проведение тематических экономических недель, организация тематических выставок научно-популярных книг по экономике и экономическому воспитанию, самостоятельная и научно-исследовательская работа студентов.

Ключевые слова: экономическое сознание, студенты гуманитарных специальностей, комплекс воспитательных мероприятий, учебно-воспитательный процесс вуза.

Bykadorova N. O. Ways of Realization of Complex of Educational Activities on Formation of Economic Awareness of Students of the Humanities in Teaching and Educational Process of a Higher Educational Establishment

The article deals with the representation of the ways of the realization of a complex of educational activities aimed at the formation of economic awareness of students of the humanities in teaching and educational process of a higher educational establishment. According to the author, the work organized with the use of such educational forms and methods as auctions, disputes on economics, business and role plays, trainings and thematic weeks, exhibitions and scientific research on the problems of economy will contribute to the development of students' personal qualities, their leadership, which will ensure the efficiency of the fulfillment of their professional activity in the process of the solution of economic tasks, to the formation of their positive attitude to their future professional activity, to the development of their basic economic skills and habits and to the accumulation of the necessary experience of economic activity in the teaching and educational process of a higher educational establishment. A special attention is paid to the role of scientific research work on the problems of economy which should help in

forming the economic awareness and competence of the students of the humanities.

Key words: economic awareness, students of the humanities, complex of educational activities, teaching and educational process of a higher educational establishment.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2015 р.

Прийнято до друку 30.10.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.

УДК 159.923.5:738.635

В. Ф. Вінтоняк, В. Ж. Богайчук

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ
ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ У КУРСАНТІВ ВИЩИХ
ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Актуальність національно-патріотичного виховання громадян України, у тому числі офіцерів (курсантів) ЗС України, особливо зростає на сучасному етапі розвитку нашої держави в умовах війни та жорсткої інформаційно-психологічної агресії з боку Російської Федерації, коли об'єктами такого впливу виступають свідомість, підсвідомість людини, її ціннісні орієнтації, а також емоційно-вольова, мотиваційна та інтелектуальні сфери. При цьому безальтернативним є виховання українських громадян на основі національної ідеї, яка має важливе значення для адекватного розуміння ними проблем національної безпеки.

Враховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, першочергового значення набуває формування у особового складу Збройних Сил України духовної культури, почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо.

Сучасні вищі військові навчальні заклади (ВВНЗ) мають стати для кожного курсанта осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудувувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, бути готовими захищати її територіальну цілісність зі зброєю, сприяти відновленню миру та єднанню українського народу й злагоди в суспільстві.

Нині патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості і